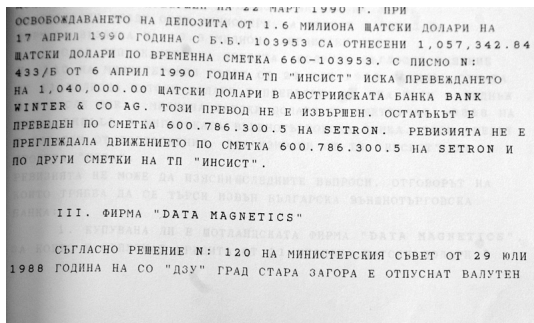

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

В секцията „[Системата ДС](#)” сайтът [Държавна сигурност.com](#) представя поредица, посветена на дейността на Първо главно управление (ПГУ) на ДС.

[Част 1](#) е за разузнаването в първите години след 9 септември 1944 г.

[Част 2](#) разкрива подчинеността и зависимостта на ПГУ от КГБ.

В [част 3](#) се хвърля светлина върху методите и средствата, използвани от българското разузнаване при комунизма за неутрализиране на противници чрез остри мероприятия.

[Част 4](#) проследява някои от основните насоки на развитие на ПГУ през 70-те и 80-те години на миналия век.

[Част 5](#) е за Научно-техническото разузнаване.

В [част 5.1](#) се разказва за неявните фирми на НТР и по-специално за ИНКО.

[Част 5.2](#) е посветена на проекта „Монблан” и неявните фирми на ДЗУ.

:

В края на комунистическото управление схемата с „неявните фирми” на Научно-техническото разузнаване (НТР) е в каран и завода за „Дискови запаметяващи устройства” (ДЗУ) в Стара Загора. ДЗУ е създаден да осигури производството на

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

запаметяващи устройства с магнитни дискове. Началото е поставено през 1968 г., когато в изпълнение на решението на Политбюро ЦК на БКП с постановление на Министерския съвет е набелязано изграждането на Завода за периферни устройства.

Технологията и оборудването за него са осигурени от Япония. В Страната на изгряващото слънце НТР успява срещу заплащане да се домогне до по-напреднали технологии, забранени от КОКОМ, за разлика от опитите да се сдобие с такива в някои от развитите европейски държави или в САЩ, където контролът е по-стриктен. Строежът на завода започва през 1969 г. и първият етап е завършен през 1973 г. ДЗУ прераства в комбинат от 1985 г., а две години по-късно става стопанско обединение. От 24 февруари 1989 г. ДЗУ е преобразувано в държавна фирма. Към 1991 г. в състава ѝ са включени 37 дъщерни фирми и поделения.

За няколко милиона долара повече

Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика към ЦК на БКП решава в петилетката след 1985 г. да подобри качеството и надеждността на най-важните системи от българската електронна продукция, сред които попадат и „всички видове запомнящи устройства на магнитни носители“. Председател на комисията е Тодор Живков, а нейни членове са общо 26 висши държавни и партийни функционери, сред които Андрей Луканов, Гриша Филипov, Белчо Белчев, Димитър Стоянов, Огнян Дойнов, Петър Младенов, Стоян Овчаров и др.

След 1985 г. обаче общата ефективност от износа на българска електроника в СИВ започва да спада. СССР прави откази на българската електроника, поради прекалено завишената ѝ цена, като я замества с внос от ГДР или Чехословакия. Във вътрешен план в страната липсват валутни средства за увеличаване на мощностите, а в същото време държавните субсидии в сектора са намалени в резултат на финансова криза, в която комунистическото управление вкарва страната през 1985 г. Предвиденият от партийното ръководство ръст на стоковата продукция не се постига и пада надолу. Владимир Пенчев, директор на дирекция „Икономическа интеграция и валутен план“ в Държавния комитет по планиране (1977-1983) и началник на отдел „Валутни баланси“ в Министерството на икономиката и промишлеността от 1987 г., посочва:

„Предвидените валутни приходи не бяха достигнати. По програмата за електрониката се предвиждаше валутните постъпления от този отрасъл да стигнат около 600 млн. валутни лева годишен приход за 1990 г. Предвижданията за предишните години бяха по-малки, но с бърз темп на нарастване. В действителност реализираните валутни постъпления от електрониката се движеха между 30 и 50 млн. валутни лева за периода 1986-1989 г., което беше около 40-60 процента от предвидените обеми по плана за същия период.“

Амбициозните програми за развитието на електрониката остават на хартия, липсва свежа валута за необходимите инвестиции, както и нови технологии. В кризисното търсене на допълнителни валутни приходи Политбюро на ЦК на БКП вкарва и ДЗУ в схемата за източване на държавни капитали чрез създаване на „неявни фирми“, контролирани от Научно-техническото разузнаване. Доказателство за този замисъл са секретните решения, взети на фона на сериозната стагнация в българската икономика и валутна задлъжнялост.

Секретният проект „Монблан“ – превземане на Западния пазар на дискове или удобна схема за източване на ДЗУ

От 1987 г. комунистическото управление вече разчита само на заеми от западни банки, за да поддържа и без това ниския стандарт на живот в страната. По това време пред българската електроника е поставена нова непосилна задача – да завладее убедителни позиции на Западния пазар. Случайно или не образуването на „неявни фирми“ от НТР чрез ДЗУ е засекретено под кодовото название „Монблан“ – името на най-високия планински връх в Западна Европа.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

Подобна стъпка е не само хазартна и твърде рискована, но последствията от нея потвърждават, че първоначалното намерение, с което е мотивирано решението, а именно да се търсят допълнителни печалби, е само параван за мащабно планирано ограбване на ДЗУ. Зелена светлина е дадена със специално решение №5 на Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика към Политбюро на ЦК на БКП от 30 септември 1986 г. С него се „възлага на Държавния комитет за изследвания и технологии и МВР да създадат организация за изпълнението на проектите „Монблан“ и „Нева“.

Какъв е мотивът на комунистическата върхушка да прибегне до тези секретни операции? Архивите на дело №4/1990 на Главна прокуратура за причините за икономическата катастрофа на управлението на БКП, съдържат документални доказателства, че както и в предишни години зад тези проекти се крие отчаяният опит на тогавашното управление да намери допълнителни средства за излизането от спиралата на икономическата криза, в която е вкарало страната през 1985 г.

Както и в миналото, така и през 1986 г. Тодор Живков и приближеният му кръг от партийни и стопански ръководители не разчитат на създаването на по-близки до пазара правила, чрез които да се подобри икономическата среда, а залагат на тайните операции с неясен край. Под плаща на секретността те от своя страна са благоприятна почва за процъфтяване на корупцията и за извършване на злоупотреби с милиони държавни средства.

От строго поверително решение на Министерския съвет, останало секретен чак до 2004 г., стават ясни подробности за началото на проекта „Монблан“. Секретният документ носи №120 на Министерския съвет от 29 юли 1988 г. и се отнася за „Разширяване дейността на СО „Дискови запаметяващи устройства“ на Западния пазар“. С този проект висшето комунистическото управление делегира пълни права на директора на ДЗУ Атанас Атанасов чрез поставени лица да купува различни фирми на Запад, в които българските държавни инвестиции в размер на милиони долари да останат прикрити.

През 1988 г. Министерският съвет дава одобрението си ДЗУ да се хвърли на Запад с 5 млн. долара рисков капитал, за да постигне непряко участие в северноирландската фирма Data Magnetics LTD („Дейта магнетикс“), която е в ликвидация. Два милиона са за купуване на акции, а три - за стабилизирането и разширяването на фирмата.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

Милионите следва да се осигурят чрез валутен кредит от БВТБ и да се изплащат от валутните постъпления на ДЗУ по другия секретен проект – „Нева“ за изграждането на завод за производство на дискове в СССР. Правителството подкрепя желанието на ДЗУ „да продължи работата по развитието на мрежа от задгранични фирми чрез непряко участие с рисков капитал с оглед осигуряване на възможности за трансфер на авангардни технологии и за пласмент на свои изделия на несоциалистическите пазари“. Указано е въпросите, свързани с неявните фирми, да се съгласуват с министъра на външноикономическите връзки Андрей Луканов и с министъра на икономиката и планирането Стоян Овчаров.

Към министерското решение е приложена докладна записка до Тодор Живков в качеството му на председател на Държавната комисия по научно-техническа политика. Документът е изготвен и подписан от председателя на СО ДЗУ Атанас Атанасов. Очевидно е, че преди Министерският съвет подкрепи проекта, своето „да“ е казал Живков. В докладна до него Атанасов посочва, че обединението не само е запазило, но е и разширило пазарните си монополни позиции в социалистическите страни. В същото време обаче износът по второ направление (за капиталистически страни) е символичен. За 1987 г. продажбите за западния пазар възлизат едва на 2,5 млн. валутни лева.

Причината, която Атанасов посочва, се крие в спецификата на електронното производство, високите темпове на развитие, нивото на вгражданите технологии, използваните пътища и форми на търговия, както и строгите ограничения на САЩ и КОКОМ върху микроелектронните технологии и магнитните носители. Директорът на ДЗУ отбелязва, че през последните три-четири години е извършена мащабна работа за търсене на нови пътища към западния пазар. Той посочва в какво се състоят те:

„За постигане на по-сериозни успехи, за бързото технологичното обновление, за по-бързото създаване на нови продукти и довеждането до качествено нов етап в развитието на дискостроенето в България е необходимо да се създаде мрежа от задгранични фирми с предмет на дейност, близка до тази на обединението, даващи предпоставки за използване на инфраструктурата и производствените мощности за създаване и реализация на продукти срещу несоциалистическа валута, поевтиняване на вноса, въздействие върху производството у нас, трансфер на технологии, мултиплициране на дадени проекти.“

За да се избегнат ограниченията на КОКОМ, схемата предвижда следните детайли:

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

„Ембарговият характер на вида продукти на практика изключва създаването на явни смесени фирми, привличането на капитали и изграждането на мощности за производство както в страната, така и извън нея. За целта подготвихме доверени лица, работещи в същия бранш на индустрията на Запад, чрез които, от една страна, да направим нашето участие във фирмите неявно, а от друга, използвайки марката на вече наложилата се фирма в този профил, да управляваме целия процес на производство и реализация. По този начин се решават два основни проблема, свързани с развитието на дискостроенето у нас и с износа по второ направление.

ПЪРВО – става възможно използването на инфраструктурата и производствените мощности, създадени у нас, като едновременно с това рязко се намаляват разходите за материали.

ВТОРО – създават се реални условия за трансфер на технологии и ноу-хау.“

Реализирането на плана за пробив на западния пазар според директора на ДЗУ ще струва 14-15 млн. щатски долара. Той уверява Живков, че с тази инвестиция предприятието ще е в състояние да развива присъствието си на Запад, където след създаването на мрежата от неявни фирми се очаква продажбите на обединението да скочат на 100 млн. долара. Атанасов е наясно, че управлението е в криза и отделянето на въпросните 15 млн. долара е труден въпрос, затова не ги иска директно от празния бюджет. Целта му е да убеди Живков, че средствата могат да бъдат отпуснати като заем, който ДЗУ ще върне от предстоящата печалба от продажбата на продукцията по другия секретен проект „Нева“ – средства, очаквани през първата половина на следващата 1989 г.

Директорът на ДЗУ предлага милионите да бъдат предоставени като заем от централизираните фондове на държавата. За това какво огромно влияние има Атанас Атанасов върху Живков говори фактът, че в докладната записка в пряк текст той поставя условието „10 млн. от тях да бъдат осигурени до 72 часа, считано от 13 юни 1988 г., за купуване на фирмата „Дейта магнетикс“ - Англия.“ В архивите от комунистическата епоха рядко може да бъде посочен подобен документ, в който не само стопански ръководител, но и член на Политбюро, на ЦК на БКП или на правителството да си позволява директно да поставя каквито и да било условия на първия партиен и държавен ръководител, още повече за предоставяне на милиони във валута за три дни!

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

От последвалото секретно решение на Министерския съвет се разбира, че първоначалният замисъл на Атанасов е редуциран от 10 на 5 млн. и средствата не са отпуснати не за 72 часа, а след две седмици. При реализирането на схемата Атанасов издейства създадените фирми и смесени предприятия да не се водят на отчет в МВИВ – отдел „Задгранични дружества“, а да се управляват от самия него. Финансовият риск е за сметка на печалбата на ДЗУ от проекта „Нева“, а контролът на дейността на мрежата от неявни фирми се упражнява от министъра на външноикономическите връзки Андрей Луканов и от министъра на вътрешните работи Димитър Стоянов.

Операцията по придобиването на фирмата „Дейта магнетикс“

Едно допълнение към докладната на Атанас Атанасов хвърля по-голяма светлина върху операцията по придобиването на „Дейта магнетикс“ и превръщането ѝ в неявна фирма. ДЗУ възлага на виенския адвокат д-р Ханс Цайнер да съхранява акциите на „Дейта магнетикс“, която се представлява от Equalbusy LTD („Икуалбизи ЛТД“). Според подписания договор със западния партньор българското обединение става собственик на 90 процента от „Дейта магнетикс“, има 77 процента право на глас и получава 75 процента от печалбата.

По силата на споразумението с ликвидаторите довереният адвокат е следвало да купи акциите на „Икуалбизи“ за две лири стерлинги. След това да нареди „Икуалбизи“ да плати на ликвидаторите цената за активите, купени от „Дейта магнетикс“ от страна на „Икуалбизи“. Тя е определена на 450 000 лири стерлинги. Внасянето им става чрез заем, отпуснат от Банк ъф Скотланд на „Икуалбизи“. След продажбата следва регистрация на притежателя на акциите като собственик в книгата на компанията.

Условието за отпускането на банковия кредит е изплатимият акционерен капитал на „Икуалбизи“ да бъде най-малко 1 млн. лири стерлинги. Това означава, че от притежателя се изисква да инвестира тази сума в компанията и да бъдат издадени нови акции за 1 млн. паунда. За да се спази английското законодателство, при което в една частна компания трябва да има поне двама акционери, УНТР урежда един от английските адвокати, наети при прехвърлянето, да стане формален притежател на една акция в „Икуалбизи“.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

След прехвърлянето на авоарите на „Дейта магнетикс“ на „Икуалбизи“ операцията продължава с подписването на споразумение с две компании за даване под наем - Kapital Leasing LTD и Merkantil Credit Companies LTD. От тях „Икуалбизи“ взема под наем оборудването, което преди това е било наето от „Дейта магнетикс“ и използвано в производствения процес. „Икуалбизи“ поема съществуващия наем за помещенията, които „Дейта магнетикс“ е наела.

След приключването на прехвърлянията адвокатът става притежател на всички права в „Икуалбизи“. Тя продължава с бизнеса, с който преди това е оперирала „Дейта магнетикс“.

Какво представлява „Дейта магнетикс“

Във втори екземпляр от докладната записка до Живков директорът на ДЗУ е дал подробности за фирмата „Дейта магнетикс“. Тя е създадена през април 1986 с основен капитал 7.1 млн. английски лири. Акционери в нея са Zi Ventures, Metal Box, Rodime, Citicorp Venture Capital, Welsh Development Agency, Baronsmead Venture Capital и Pilkingtons. Общият капитал възлиза на 17,4 млн. английски лири, а разликата от 10 млн. представлява наети сгради и машини с договори на лизинг. Фирмата се намира в Deeside Industrial Park, Честър, Англия. Общият брой на заетите лица е 165 души.

Главните ѝ клиенти в Европа са фирмите Rodime и Newbury – Англия, Sagem и Leti - Франция, DEC – ФРГ, и Akashic - САЩ. Атанасов подчертава, че на онзи етап останалите седем фирми, разполагащи с технология като на „Дейта магнетикс“, са само американски. Това ѝ позволява да развива пазарите си в САЩ и в Далечния изток, доставяйки тънкослойни магнитни дискове и на „Сименс“, „Никсдорф“ и „Оливети“.

Фирмата произвежда 3½, 5¼ и 8-инчови носители. Тя има възможност да произвежда и някои междинни размери при годишен капацитет 500 000 броя. Според ДЗУ годишните потребности от тънкослойни дискове в света за 1988 г. са 7,9 млн., за 1989 г. – 22,4 млн.,

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

а за 1990 г. – 33,6 млн. За Европа през 1988 г. – 1,7 млн., за 1989 г. – 2.3 млн., и за 1990 г. – 3,5 млн.

При проведените разговори на довереното лице на ДЗУ с представителя на фирмата са постигнати следните условия за купуването ѝ:

Капиталните вложения за оборудване, които са на обща стойност 1.2 млн. паунда, да се изплатят през третата и четвъртата година по 600 000 паунда. Капиталните вложения на сградата, терена и климатичната инсталация на обща стойност 3.3 млн. паунда да се изплатят за 25 години по 130 000 паунда годишно, като първата година се платят 50 000 паунда. Да се депозират 1 млн. паунда в английска банка, които да гарантират интереса от оперирането на фирмата. Да се изгради дистрибуторска мрежа.

Анализът на очакваните финансови резултати показва, че след четвъртата година от дейността на фирмата, когато ще бъде изплатено цялото оборудване, тя ще има реализирана обща нетна печалба от 2,4 млн. паунда.

Как ДЗУ да завоюва Западния пазар

Директорът на ДЗУ обаче отчита, че главното ще е завоюването на стратегически позиции. Той набелязва в седем точки преимуществата от операцията за създаването на неяви фирми:

- *Трайно и задълбочаващо се присъствие на СО ДЗУ на западния пазар;*
- *Включване в реалния производствен процес на „Дейта магнетикс“ на цялата изградена инфраструктура и производствени мощности в ДЗУ;*
- *Използвайки относително евтина работна ръка в България, да се правят нови пазарни пробиви с магнитни носители на западния пазар;*
- *Възможност за постоянен трансфер на технологии не само в дискостроенето;*
- *Участие на изградените у нас проектни и производствени мощности за чисти стаи и*

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

специализирано технологично оборудване в разширението на фирмата и реекспрот на комплексни обекти;

- *Рязко снижаване на разходите за материали и окомплектовка от второ направление.*
- *Използвайки името, маркетинговата и дистрибуторската мрежа на фирмата, да повишим чувствително продажните цени на електронните продукти, произведени у нас.*

Интересно е, че едва 15 месеца след реалния старт на проекта „Монблан“ и по-малко от месец преди Живков да се оттегли от власт Министерският съвет създава допълнителна организация за изпълнението, която по същество представлява още едно допълнително засекретяване на операцията и стесняване на кръга на посветените лица. Допълнението се приема във връзка с изпълнението на решение №5 на Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика към Политбюро на ЦК на БКП от 30 септември 1986 г. и последвалото строго поверително решение №120 на правителството от 29 юли 1988 г. за образуване на „неяви фирми“ чрез ДЗУ.

През октомври 1989 кабинетът нарежда „ръководството на проекта да се осъществява от съвет в състав: Атанас Атанасов, Огнян Бозаров, Стоян Евтимов, Радослав Панайотов, Кръстьо Янев и Стефан Стоянов“. По-голямата част от изброените лица са пряко свързани с УНТР. Указано е решенията на съвета да се оформят с поверителни протоколи и да се приемат с обикновено мнозинство. Наредено е МВР да „координира и контролира движението на средствата зад граница и извършва съвместно с компетентните финансови органи на НРБ периодични проверки, като оказва методическа помощ при осъществяване на проекта с оглед на защита на държавните интереси“. Общият контрол на проекта „Монблан“ е възложен на министър Христо Христов.

Затвореният кръг от посветени в тези операции затруднява дори БНБ да установи по банков път как и накъде са се движели финансовите потоци от милиони долари. В единствената ревизия на БВТБ, направена от управление „Банков надзор“ на БНБ след промените, е посочено, че във връзка със строго поверителното правителствено решение №120 от 1988 г. на ДЗУ е отпуснат кредит от 11 млн. долара. „След отпускане на кредита сумата от 11 млн. долара е преведена на два пъти – веднъж 5 и после 6 млн. долара, по сметка 401-9828 на фирма Shella в Унгарската външнотърговска банка. Този кредит е погасен от постъпления, реализирани от ТП „Инсист“ по проекта „Нева“, се

Написано от Христо Христов
Понеделник, 15 Август 2011 15:52

посочва в ревизионния акт. Ревизията обаче посочва, че не може да изясни следните въпроси, отговорът на които трябва да се търси извън БВТБ:

- 1. Купувана ли е фирмата „Дейта магнетикс“, за което е отпуснат кредит от 11 млн. долара?*
- 2. Ако е купена, то кой я притежава и управлява в момента и как се отчитат финансовите й резултати?*
- 3. Кой и по какъв начин ще заплати за наетите с лизинг сгради и машини на стойност 10.3 млн. долара, за колко време трябва да се извърши плащането и от кого, ако собствеността на посочената чуждестранна фирма се окаже българска?*
- 4. Ако не е купена фирмата, то какво е станало с 11-те млн. долара, преведени в Унгарската външнотърговска банка?*

Въпросите остават без отговор, защото когато през 1993 г. ревизията ги задава източването на ДЗУ върви с пълна сила и толкова добре организирано, колкото по-неорганизиран е държавният контрол върху секретните операции на НТР. Както много други проекти от епохата на комунизма, и „неявните фирми“ на ДЗУ приключват с провал за страната и с успех на отделни играчи в схемата. Чрез тайните операции на НТР, което има основна роля в проекта „Монблан”, обаче не само че ДЗУ не покорява западните пазари, но предприятието се превръща в обект на източване на милиони държавни средства, преплитайки пътищата на финансовите протоци с другия секретен проект - „Нева“.

За основа на публикацията е използвана документалната книга на Христо Христов, [„Империята на задграничните фирми”](#)

– създаване, дейност и източване на дружествата с българско участие зад граница 1961-2007 г., Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела”, С., 2009 г.

[ПРЕМИНИ КЪМ ЧАСТ 5.3.](#)